

Pedagoginen dokumentointi osana laadukasta varhaiskasvatusta

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK) Varhaiskasvatuksen opettaja
2021
Maria Salminen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Salminen Maria	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 22	Valmistumisaika 2021
Työn nimi Pedagoginen dokumentointi osana laadukasta varhaiskasvatusta		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Ohjaavan opettajan nimi, titteli ja organisaatio Outi Rantatulkki, lehtori, LAB-ammattikorkeakoulu		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Sanna Alho, varhaiskasvatusyksikön johtaja, Pilke päiväkodit Oy		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tutkittiin yhden varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista heidän yksikössään. Miten yksikössä toteutetaan pedagogista dokumentointia osana laadukasta varhaiskasvatusta ja kuinka suurena osana pedagoginen dokumentointi on työvälineenä kasvattajien työarjessa. Sekä, miten pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta. Aihetta on hyvä ja tärkeä tutkia, koska se on ajankohtainen aihe ja, koska dokumentoinnin välineitä on hyvä jatkuvasti arvioida kriittisesti, jotta voidaan kehittää dokumentoinnin keinoja ja sitä kautta laadukasta varhaiskasvatusta.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyö esiteltiin toimeksiantajalle huhtikuussa 2021. Tutkimuslupa haettiin ja saatiin huhtikuussa 2021. Aineisto kerättiin kokonaisuudessaan huhtikuun 2021 aikana. Tulokset raportoitiin toukokuun 2021 aikana.</p> <p>Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista voidaan havaita, että yksikössä toteutetaan pedagogista dokumentointia kasvattajien tekemien dokumenttien ja kirjausten, sekä lasten tekemien dokumenttien avulla. Pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää yksikössä varhaiskasvatuksen opettajien kertoman mukaan tiimityöllä.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, varhaiskasvatuksen laatu, osallisuus		

Abstract

Author(s) Salminen Maria	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 22	
Title of Publication Pedagogical documentation as part of quality early childhood education		
Name of Degree Social Services (UAS)		
Name, title and organization of the supervising teacher Outi Rantatulkkila, senior lecturer, LAB University of applied sciences		
Name, title and organization of the client Sanna Alho, head of the early childhood education unit, Pilke päiväkodit Oy		
Abstract <p>The thesis examined the views and experiences of early childhood education teachers in one early childhood education unit about pedagogical documentation in their unit. How the unit implements pedagogical documentation as part of quality early childhood education and how big role pedagogical documentation has in educators' daily work. As well as how pedagogical documentation could be developed from the perspective of early childhood education teachers. It is good and important to study the subject because it is a topical issue and because it is good to continuously critically evaluate the means of documentation in order to develop the means of documentation and thus high-quality early childhood education.</p> <p>The thesis is a qualitative research and the material was analyzed by material-based content analysis. The thesis was presented to the client in April 2021. The research permit was applied for and obtained in April 2021. The material was collected in its entirety during April 2021. The results were reported during May 2021.</p> <p>It can be seen from the answers of early childhood education teachers that pedagogical documentation is implemented in the unit with the help of documents and records made by educators, as well as documents made by children. Pedagogical documentation could be developed in the unit, according to early childhood education teachers, through teamwork.</p>		
Keywords Early childhood education, pedagogical documentation, the Quality of early childhood education, participation		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Pedagogisen dokumentoinnin viitekehys	2
2.1	Pedagogiikka ja pedagogisen dokumentoinnin määrittely	2
2.2	Aiempaa tutkimusta pedagogisesta dokumentoinnista.....	4
3	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus	6
3.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävä	6
3.2	Laadullinen tutkimus	6
3.3	Tutkimusaineiston kerääminen	6
3.4	Aineiston analyysi	7
4	Varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista.....	9
4.1	Yksikössä käytettävien pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä.....	9
4.2	Varhaiskasvattajien kokemus pedagogiselle dokumentoinnille jäävästä ajasta ..	9
4.3	Osallisuuden toteutuminen pedagogisessa dokumentoinnissa	10
4.4	Lisäkoulutuksen tarve pedagogisesta dokumentoinnista yksikössä.....	11
4.5	Kehittämisideoita	11
5	Pohdinta	13
5.1	Opinnäytetyöhön liittyvät eettiset näkökohdat	13
5.2	Opinnäytetyön aineiston pohdintaa	14
5.3	Yhteenveto.....	15
	Lähteet.....	16

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutustua pedagogiseen dokumentointiin osana laadukasta varhaiskasvatusta. Pedagoginen dokumentointi on tärkeä työväline varhaiskasvattajien työssä. Se tekee varhaiskasvatuksen näkyväksi, mutta sen avulla myös suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään toimintaa. Sen avulla myös lapset pääsevät osallisiksi dokumentoinnin prosessiin.

Päädyin aiheeseen, koska se tuntui ajankohtaiselta ja mielenkiintoisimmalta aiheelta tutkia. Pedagoginen dokumentointi on veloitettua jokaisessa varhaiskasvatustyksikössä, se on mainittuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), joka on opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatus toteutetaan.

Aihetta on tärkeä tutkia, koska dokumentoinnin välineitä on hyvä jatkuvasti arvioida kriittisesti, jotta voidaan kehittää dokumentoinnin keinoja ja sitä kautta laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatukseen saadaan kehityksen ja digitalisoitumisen myötä uusia työvälineitä käyttöön, joita voi hyödyntää pedagogiseen dokumentointiin eri keinoin.

Tarkoituksena on tehdä laadullinen tutkimus yhteen varhaiskasvatustyksikköön ja tarkastella, miten yksikössä pedagogista dokumentointia toteutetaan osana laadukasta varhaiskasvatusta, sekä kuinka suurena osana dokumentointi on kasvattajien työarjessa.

2 Pedagogisen dokumentoinnin viitekehys

2.1 Pedagogiikka ja pedagogisen dokumentoinnin määrittely

Varhaiskasvatuksessa käsite pedagogiikka tarkoittaa kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista toimintaa. Pedagogiikan perustana on käsitys lapsuudesta, lapsesta ja oppimisesta. Yksilöllisyyden huomiointi on tärkeää. Pedagogisen viitekehysten tavoitteellisen toiminnan keskiössä on hyvinvoiva ja oppiva lapsi. Pedagoginen toiminta määräytyy muun muassa lapsen tarpeista, vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista. (Opetushallitus.)

Pedagogiikka on kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa ja ammattihenkilöstön toteuttamaa toimintaa, joka on tavoitteellista sekä suunnitelmallista lasten hyvinvoinnin ja kehityksen toteutumiseksi. Se näyttäytyy opetuksessa ja hoidossa, oppimisympäristöissä ja toimintakulttuurissa. (Peda.net.)

Dokumentointi on todellisen tapahtuman tarkkaa kuvaamista. Dokumentoinnin pitäminen ajan tasalla tekee siitä jatkuvan prosessin. Dokumentointia voidaan käyttää toiminnan arvioinnin, suunnittelun ja lapsen kehityksen arvioinnin apuvälineenä. Dokumentointi voi olla esimerkiksi lasten toiminnan, leikkien ja sanomisten ylös kirjaimista, lapsen haastattelu, valokuvaus, lasten töiden skannaus sisältäen lapsen kommentit työstä. (Socca.fi.)

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työväline varhaiskasvatuksessa, joka tukee suunnittelua, toteuttamista, arviointia sekä kehittämistä. Sen avulla opitaan tuntemaan lapsi ja luodaan huoltajalle mahdollisuus osallistua lapsensa varhaiskasvatukseen. Se onkin yksi tärkeimmistä työmenetelmistä varhaiskasvattajien arjessa. Sen avulla suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Sen avulla saadaan varhaiskasvatus näkyväksi. Sen avulla saadaan huoltajat osalliseksi. Sen avulla tutustutaan lapsiin yksilöinä ja suunnitellaan varhaiskasvatusta juuri heidän tarpeiden mukaan. (Opetushallitus.)

Jokaisen lapsen yksilöllinen varhaiskasvatus rakentuu osana pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Dokumentoinnit lapsen elämästä avaa hänen hyvinvointiaan, oppimistaan ja kehitystään. Lapsen vanhempien kanssa yhdessä tarkastellessa näitä dokumentteja saadaan lapsen elämä näkyviin kokonaisvaltaisesti. Pedagogisen dokumentoinnin kautta nimenomaan tutustutaan lapseen, hänen elämäänsä ja

ajatuksiinsa. Myös keskustelemalla lapsen kanssa voidaan kerätä tietoa hänen kokemuksistaan, osaamisestaan ja hänen tarpeistaan. On kuitenkin tärkeää, että lapsi saa itse ohjata keskustelua mieleiseensä suuntaan, jotta keskustelu on vuorovaikutuksellista, eikä niinkään mekaanista kyselyä. Jos lapsi ei osaa vielä puhua, havainnointi on keino tutustua lapseen. (Opetushallitus.)

Lapsen varhaiskasvatuspolun aikana kertyneet dokumentit rakentavat lapsen varhaiskasvatusta jatkuvasti. Lasten toimintaa ja kokemuksia on helppo tallentaa monin eri keinoin. Havainnoi, leiki, kysy ja keskustele, haastattele, kirjaa ylös, ota kuvia ja videoita. Tai pyydä lasta itse dokumentoimaan hänelle tärkeitä asioita, esimerkiksi piirtämällä. Näin tieto on helppo koota ja arvioida osana lapsen yksilöllistä varhaiskasvatuksensuunnitelmaprosessia. Pedagoginen dokumentointi on myös mainittuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjassa, joka on valtakunnallisesti velvoittava ja sitä tulee noudattaa jokaisessa varhaiskasvatuksen yksikössä. (Opetushallitus.)

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. (varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Lapsen osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) painottavat vahvasti lapsen osallisuutta vahvistavaa pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Lapset ovat aktiivisia toimijoita ja heidän mielipiteensä tulee ottaa huomioon, heillä on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Varhaiskasvattajien tulee luoda mahdollisuus lapsille vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin. Lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin edistävät osallisuutta. Lapsen oikeus tulla kuulluksi on kuitenkin peruslähtökohta osallisuuden toteutumiseksi.

Osallisuus liitetään yhteisöllisyyteen, varhaiskasvatus on siirtymässä lasten yksilöllisyyden sijaan kohti yhteistä ryhmätoimintaa. Varhaiskasvatuksen arki antaa runsaasti spontaaneja, mutta myös ennalta suunniteltuja mahdollisuuksia lasten osallisuudelle. Dokumentoinnin avulla voidaan yhdessä lasten kanssa palata jo tehtyyn toimintaan, keskustella siitä ja ehkä ideoida siihen liittyvää jatkotoimintaa lasten kanssa. Siksi dokumentointi on tärkeä tapa lasten osallisuuden näkökulmasta. (Turja 2017, 44–47.)

Rintakorpi (2018) toteaa pedagogisen dokumentoinnin olevan yhteydessä lapsilähtöiseen ja kehittyvään toimintakulttuuriin. Lapset pääsevät osallistumaan pedagogisen dokumentoinnin kautta lapsilähtöisen toiminnan suunnitteluun. Siirtyminen kasvattajälähtöisestä dokumentoinnista kohti lapsilähtöistä ja pedagogista varhaiskasvatusta vaatii toimintakulttuuriin muutosta.

2.2 Aiempaa tutkimusta pedagogisesta dokumentoinnista

Esimerkiksi Sorri (2017) on tutkinut pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksessa *”Mitä ja miksi dokumentoidaan”*. Opinnäytetyön keskeisiä kysymyksiä ovat, mitä pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa tarkoittaa ja miksi pedagogista dokumentointia tehdään ja kenen hyväksi pedagogista dokumentointia tehdään sekä, mitkä ovat sen haasteet. Sorri lähestyy aihetta varhaiskasvatuksen laadun ja kehityksen määrittelyn kautta. Siinä tarkastellaan erilaisia dokumentointimenetelmiä ja miten lapsi tehdään näkyväksi. Sitten hän jatkaa selvityksellä dokumentoinnin taustalla olevasta pedagogiikasta ja projektityöskentelyn mahdollisuuksista. Lopuksi työssä esitetään pedagogisen dokumentoinnin hyötyjä sekä haasteita ja pohditaan prosessin aikana nousseita havaintoja.

Sorri (2017) tulee siihen tulokseen, että pedagoginen dokumentointi on työvälineen lisäksi myös ajattelutapa, joka tulee omaksua kasvattajan niin henkilökohtaisesti mutta myös koko työyhteisön yhteisesti ja se vaatii yhteistä keskustelua kasvattajien ja tiimien kesken. Se pitää sisällään työmenetelmiä, jotka vaativat kasvattajilta opettelua. Ja ennen kaikkea se vaatii aikaa. Varhaiskasvattajien työnkuvaan kuitenkin kuuluu suurena osana kehittäminen.

Myös Kati Rintakorpi (2010) tutki lasten toiminnan dokumentointia varhaiskasvatuksessa. Hänen tutkimuksessaan selvitetään, mitä lasten toiminnan dokumentoinnilla tarkoitetaan ja mitä sillä tavoitellaan. Rintakorpi teki kaksi tutkimusta, määrällisen ja laadullisen. Määrällisestä aineistosta ei noussut esiin pedagogista dokumentointia, mutta laadullisen menetelmän avulla avautui näkökulma varhaiskasvatuksessa tapahtuvan toiminnan dokumentointi varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Tutkielman määrällisessä osuudessa nousi esille, että kasvattajien näkemys siitä, mitä varhaiskasvatuksen tulisi olla eroaa siitä, mitä se on. Ympäristö ei muutu eli varhaiskasvatus ei kehity. Laadullisessa osuudessa tuli ilmi, että kun henkilöstön koulutukseen ja käytössä oleviin laitteisiin panostetaan sekä aika kasvattajien keskinäiselle reflektoinnille mahdollistetaan, saadaan varhaiskasvatusta kehittävä pedagoginen dokumentointi pyörimään. (Rintakorpi, 2010.)

Pettersson (2014) tutki yhden ruotsalaisen päiväkodin esikoululaisten osallisuutta pedagogisessa dokumentoinnissa. Tässä tutkimuksessa lasten osallisuuden näyttäytyminen pedagogisessa dokumentoinnissa jaettiin kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen kategoria oli piirustustyö, jonka aiheen lapsi sai itse valita, kuitenkin opettajan määrittämän teeman sisällä. Tässä lapsen osallisuus on rajautunut opettajan rajaaman teeman sisällä, vaikka lapsi sai itse valita, mitä piirtää. Toisessa kategoriassa opettaja ja lapset arvioivat yhdessä mennyttä toimintaa. Siinä kysyttiin lapsien mielipidettä. Tätä osallisuutta kutsuttiin osallistumiseksi. Kolmannessa kategoriassa lapsi ja opettaja dokumentoivat yhdessä, mutta opettaja kuitenkin lopulta päättää dokumentoinnista. Tässä osallisuuden muodossa lapsi pääsee vaikuttamaan.

Myös Ala-Paavola ja Kmets (2019) tutkivat pedagogista dokumentointia ja kuinka lapset pääsevät siihen osallisiksi. Tutkimuksessa nousi ilmi, että mitä paremmin pedagoginen dokumentointi oli sisäistetty työtapana, sitä enemmän sitä oli hyödynnetty ja sitä enemmän lasten osallisuus siinä näkyi. Dokumentointi oli kuitenkin pitkälti vielä aikuisen toteuttamaa ja lasten osallisuus siinä rajoittunutta.

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda näkyväksi varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista. Miten yksikössä toteutetaan pedagogista dokumentointia osana laadukasta varhaiskasvatusta, sekä kuinka suurena osana pedagoginen dokumentointi on työvälteenä kasvattajien työarjessa. Opinnäytetyön tutkimustehtävinä on tuoda esiin, millä tavoin ja keinoin varhaiskasvattajat toteuttavat pedagogista dokumentointia. Minkälaisia kokemuksia heillä on pedagogisesta dokumentoinnista ja miten pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää varhaiskasvattajien näkökulmasta.

3.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisuuteen kuten määrällisessä tutkimuksessa vaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan tulkinta jollekin ilmiölle. Siksi on tärkeää, että haastateltavat tietävät aiheesta ja heillä on omakohtaista kokemusta opinnäytetyössä tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 242–243). Valinta haastateltavista on harkittu ja valinta on siksi kyseisen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajat, koska usein dokumentointi on ryhmän opettajien vastuulla vaikkakin lastenhoitajat myös tekevät sitä. Tähän opinnäytetyöhön haastateltavaksi valikoitui viisi varhaiskasvatuksen opettajaa edellä mainituin perustein.

3.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Opinnäytetyösuunnitelma esiteltiin tämän kyseisen varhaiskasvatusyksikön johtajalle, jonka jälkeen tutkimuslupa haettiin opinnäytetyölle huhtikuussa 2021. Kun tutkimuslupa saatiin, haastateltavaksi valikoituneille viidelle varhaiskasvatuksen opettajalle annettiin opinnäytetyösuunnitelma saatekirjeineen ja liitteineen. Tutkimuksen aineisto kerättiin viideltä varhaiskasvatuksen opettajalta kyselylomakkeella. Kyselylomakkeen kysymykset ovat muotoiltu siten, että niihin on helppo ja nopea vastata sekä, että vastauksista saisi mahdollisimman paljon tietoa ajatellen tutkimusta.

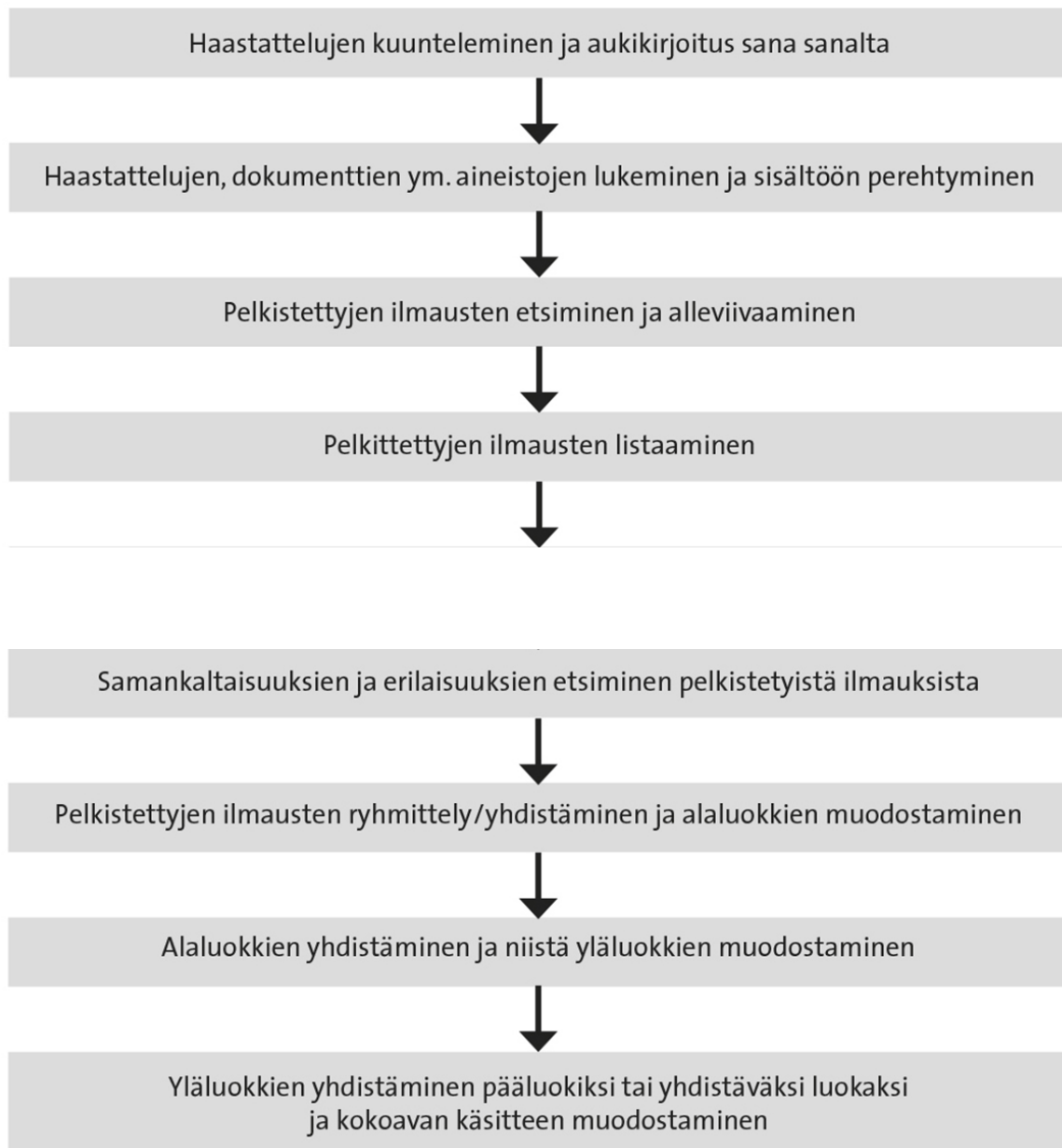
Osallistujilla oli viikko aikaa vastata kysymyksiin. Kaikki vastasivat kyselyyn ajallaan. Aineisto kerättiin kokonaisuudessaan huhtikuun 2021 aikana.

3.4 Aineiston analyysi

Tässä opinnäytetyössä tehtiin aineistolähtöinen sisällönanalyysi, koska tarkoituksena oli tarkastella varhaiskasvatuksenopettajien kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista tiiviissä ja yleisessä muodossa johtopäätösten tekoa varten. Analyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuvaus tutkittavasta tilanteesta. Ensin aineisto kerättiin kyselyllä, jonka jälkeen aineistoon perehdyttiin. Sitten aineisto supistettiin siten, että tutkimukselle epäolennainen jäi pois. Sitten aineisto teemoiteltiin, jonka jälkeen samankaltaisuudet luokiteltiin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tämä sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 306–319.)

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, miten pedagogista dokumentointia tehdään heidän ryhmässään. Tällä kysymyksellä haettiin mahdollisimman yksityiskohtaista selvitystä keinoista, joilla kasvattajat tuovat varhaiskasvatusta näkyväksi. Toisessa ja neljännessä kysymyksessä kysyttiin kokevatko varhaiskasvatuksenopettajat, että heillä on riittävästi tietoa ja osaamista pedagogisesta dokumentoinnista ja jääkö heille riittävästi sille aikaa työarjessa. Kolmannessa kysymyksessä kysyin, miten lasten osallisuus toteutuu pedagogisessa dokumentoinnissa. Viidennessä kysymyksessä kysyin opettajilta heidän kehitysideoitaan.

Aineisto analysoitiin Tuomen ja Sarajärven (2018) aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti (KUVIO 1). Ensin perehdyttiin kerättyyn aineistoon, jonka jälkeen pelkistettiin ja listattiin vastausten ilmaisut. Tämän jälkeen etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia vastauksista. Sitten vastaukset ryhmiteltiin ja luokiteltiin. Tulokset esitetään avoimesti suoria lainauksia käyttäen.

KUVIO 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 307)

4 Varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista

4.1 Yksikössä käytettävien pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, millä tavoin pedagogista dokumentointia tehdään. Vastauksista ilmeni useita erilaisia dokumentoinnin menetelmiä, joita yksikössä on heillä käytössä. Eniten käytetyt dokumentoinnin menetelmät varhaiskasvatuksenopettajien kertoman mukaan, jotka nousevat melkein jokaisesta vastauslomakkeesta, ovat lasten ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmat eli vasut sekä esiopetussuunnitelmat eli eops, jotka tehdään kaikille lapsille. Lapsihavainnot ja -haastattelut, kuten erilaiset tehtävät ja lomakkeet, joilla selvitetään lapsen kehitystä, lapsiparlamentit, joissa kuunnellaan lasten ideoita ja toiveita tulevaan toimintaan, lapsista tehtyjen havaintojen ylös kirjaaminen. Sekä päivälisterit, joissa kerrotaan päivän tapahtumista ja havainnoista lapsen hakijalle hakutilanteessa.

Muita menetelmiä, joita nousi esiin, olivat valokuva- ja videotaltioinnit arjesta selityksineen, jotka laitetaan kaikkien nähtäväksi esimerkiksi ryhmätilan seinille ja/tai yhteiseen blogiin. Lasten taidetöiden esille laittaminen ryhmätiloihin. Toimintataulu ryhmien eteisessä, jossa kerrotaan, mitä päiväkodissa tehdään ja miksi tehdään. Kausitiedote, jossa avataan päiväkodin arkea, termistöä, yksilöllisyyttä sekä musiikkiteeman kulkua arjessa. Sekä toiminnansuunnittelun näkyväksi tekeminen tiimipalaveripohjaan ja kalentereihin.

Kyselyn vastausten pohjalta ensimmäiseksi pääluokaksi nousi konkreettiset kasvattajien tekemät dokumentit ja kirjaukset, kuten vasut, lapsihavainnointilomakkeet tai -testit, päivälisterit, toimintataulu sekä valokuvadokumentit. Osa varhaiskasvatuksen opettajista kertomansa mukaan kirjoittavat myös kausitiedotteita tai blogia toiminnan näkyväksi tekemiseksi. Toiseksi pääluokaksi nousi lasten tekemät dokumentit, kuten heidän tekemät ja nimeämät askartelut tai taidetyöt, lapsiparlamentit ja niistä nousseet ideat, lasten esitykset ja videot.

4.2 Varhaiskasvattajien kokemus pedagogiselle dokumentoinnille jäävästä ajasta

Seuraavaksi kyselylomakkeessa kysyttiin, jääkö varhaiskasvatuksen opettajien mielestä heille riittävästi aikaa pedagogiselle dokumentoinnille työarjessa. Tässä

kohtaa vastaukset eriävät toisistaan. Kolme vastaajista koki, että aikaa on riittävästi. Kaksi koki, että aikaa ei jää riittävästi. Nämä kaksi vastasivat seuraavasti:

Koen, että aikaa on liian vähän arjessa. Iso ryhmä, vähän aikuisia. Pedagoginen dokumentointi esimerkiksi kuvien otto ei tule useinkaan mieleen arjessa kiireen vuoksi.

En koe, että dokumentoinnille jää arjessa tarpeeksi aikaa. Valokuvaamisen onneksi pystyy arjessa toteuttamaan, mutta kirjalliseen dokumentointiin jää hektisen arjen takia vähän aikaa.

Vastauksista ilmenee siis kiire arjessa, osa kokee ajan riittäväksi, osa ei.

4.3 Osallisuuden toteutuminen pedagogisessa dokumentoinnissa

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, miten lasten osallisuus toteutuu pedagogisessa dokumentoinnissa heidän ryhmässään. Vastauksista ilmeni muutamia osallisuuden muotoja, joista selkeästi käytetyin oli lasten ideoiden ja toiveiden kuunteleminen toiminnan suunnittelussa, esimerkiksi haastatteluilla. Lähes jokaisessa vastauslomakkeessa vastauksena oli tämä.

Yksi vastanneista kertoo myös, että lapset saavat itse valita kuvat ja videot kausitiedotteisiin, sekä kertoa, mitä infoa kirjoitetaan hakijalle päivälisoihin päivänkuluista. Yhdessä vastauslomakkeessa nousi sadutus esiin. Ja vain yhdessä vastauslomakkeessa vastaaja kertoo, että lapset saavat itse dokumentoida vaikkapa kuvaamalla.

Vastauksista voidaan havaita, että lasten osallisuuden toteutuminen pedagogisessa dokumentoinnissa on yksikössä vielä rajautunutta. Heidän toiveitaan ja kiinnostuksen kohteita kuitenkin kuunnellaan, mikä on perusta osallisuudelle. Yksi varhaiskasvatuksenopettaja mainitseekin vastauksessaan, että

Aineistoon ei juuri palata lasten kanssa, tämä on kehityskohde.

Aineistolla tarkoitetaan kerättyjä dokumentteja.

4.4 Lisäkoulutuksen tarve pedagogisesta dokumentoinnista yksikössä

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, kokevatko varhaiskasvatuksen opettajat tarvitsevan lisäkoulutusta pedagogisesta dokumentoinnista. Kaksi vastaajista vastasi, että ei koe tarvitsevansa. Kolme vastasi kyllä.

Kyllä, haluaisin syventää tietämystä aiheesta ja oppia uusia pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä.

Aina voi kehittyä lisää.

Toki, jos koulutusta siihen on tarjolla, voisin siihen osallistua. Ei se varmasti pahitteeksi olisi, itsensä kehittäminen on aina plussaa.

Vastauksista nousi siis esiin jossain määrin halu kehittää taitoja pedagogisen dokumentoinnin tietämyksestä ja sen menetelmistä.

4.5 Kehittämisideoita

Viidennessä ja viimeisessä kysymyksessä kysyttiin varhaiskasvatuksen opettajilta, miten heidän mielestään pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää heidän yksikössään. Vastauksista nousi esiin joitakin kehitysideoita.

Enemmän lasten haastatteluita, lasten tekemien töiden sanoittamista, mieleisten leikkien kirjaamista ylös. Tuoda enemmän suunnitteluun ja toteutukseen pedagogista dokumentointia näkyväksi. Lisäksi saada enemmän myös huoltajia osalliseksi pedagogiseen dokumentointiin.

Ryhmässä pedagogista dokumentointia tulisi kehittää lisäämällä lasten osallisuutta, eli palaamalla esimerkiksi kuvattuun aineistoon lasten kanssa (kuvia lasten nähtävälle).

Asenne ja kiinnostus asiaa kohtaan, ehkä koulutusta, jotta sen tärkeys palautuu mieleen.

Vastauksista ilmeni, että pedagogista dokumentointia on, mutta varhaiskasvatuksenopettajat kokevat, että sitä tulisi olla enemmän ja siihen toivottiin enemmän aikaa. Yhdessä vastauksessa toivotaan koulutusta, jotta asenteisiin sitä kohtaan voitaisiin vaikuttaa. Kahdessa vastauksessa toivottiin myös yhteistyötä pedagogisesta

dokumentoinnista henkilökunnan välille. Kolmanneksi pääluokaksi kerätystä aineistosta nousi tiimityö varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista tehtyjen havaintojen perusteella.

Vastauksista nousi esille myös, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat jokseenkin tyytyväisiä siihen, missä tilassa pedagoginen dokumentointi on tällä hetkellä yksikössä, vaikka kehityksenkohteitakin heidän kertomansa mukaan löytyy.

Yksikössä mielestäni pedagoginen dokumentointi on hyvällä mallilla.

Raami kunnossa!

Olen kuitenkin tyytyväinen, että meillä on valmiita lomakkeita, jotka helpottavat dokumentointia ja niitä pystyy arjessa käyttämään helposti, vaikka leikkihetkillä.

5 Pohdinta

5.1 Opinnäytetyöhön liittyvät eettiset näkökohdat

Tutkimus suoritettiin huolella, tarkasti ja nimettömänä, niin kuin empiirisessä tutkimuksessa yleensä, jolloin henkilötietoja ei tarvinnut kerätä. Etiikan näkökulmasta katsottuna, on tärkeää, ettei yksittäistä henkilöä tunnisteta. Kysely tehtiin täysin haastateltavien suostumuksella ja heille osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja osallistumisen keskeyttäminen oli mahdollista, missä vaiheessa tahansa. Haastateltavia informoidaan avoimesti tutkimuksesta ja sen tuloksista. Aineisto säilytetään opinnäytetyöprosessin ajan, jonka jälkeen se hävitetään asianmukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 377–381.)

Opinnäytetyön uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytäntöön, eli tutkimus toteutetaan rehellisesti yleistä huolellisuutta noudattaen kaikkien tutkimusvaiheiden läpi. Aineisto analysoitiin tarkasti ja tulokset kirjattiin avoimesti. Opinnäytetyössä kunnioitetaan muita tutkijoita esimerkiksi asianmukaisilla lähdeviitteillä. Opinnäytetyö on huolella suunniteltu ja raportoitu. Esimerkiksi raportoinnissa on käytetty suoria sitaatteja aineistosta, jotta tulosten paikkansapitävyys on todennettavissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 377–381.)

Eskola ja Suoranta (1998) toteavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on vaikeampi arvioida kuin määrällisen tutkimuksen, mutta opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että tutkimuksessa on kerrottu tarkasti, mitä aineistonkeräyksessä ja sen jälkeen on tapahtunut.

Opinnäytetyö suunnitelma esiteltiin toimeksiantajalle huhtikuussa 2021. Tutkimuslupa opinnäytetyölle haettiin huhtikuussa 2021. Aineisto kerättiin huhtikuun 2021 aikana suunnitellusti: kyselyllä yhden varhaiskasvatusyksikön viideltä varhaiskasvatuksen opettajalta, joista kaikki osallistuivat tutkimukseen. Aineistoa ei ole liikaa, mutta se antaa kuitenkin riittävän kuvan pedagogisesta dokumentoinnista tässä yksikössä. Näin tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta.

5.2 Opinnäytetyön aineiston pohdintaa

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset pedagogisesta dokumentoinnista

Tutkimuksen vastauksista saa kuvan, joista voidaan havaita, että varhaiskasvatuksen opettajat kokevat, että pedagoginen dokumentointi tässä yksikössä olisi hyvällä mallilla. He toteuttavat ryhmissään pedagogista dokumentointia usein eri keinoin, joista kirjaus ja valokuvaus ja konkreettiset aikuisen tekemät dokumentit, kuten vasut, nousivat eniten käytetyimmäksi pedagogisen dokumentoinnin muodoksi. Myös lasten tekemiä dokumentteja käytettiin pedagogisessa dokumentoinnissa, kuten lasten nimeämät tuotokset.

Varhaiskasvatuksen opettajat ilmaisevat pedagogiseen dokumentointiin jäävän ajan eri tavoin. Varhaiskasvatuksen opettajien kuvausten perusteella vastauksista voidaan havaita, että osa koki pedagogisen dokumentoinnin tapahtuvan luontevana osana työtä. Osa koki tarvitsevansa enemmän paneutumista pedagogiseen dokumentointiin, yli puolen vastatessa lisäkoulutus kysymykseen halunsa kehittää itseään sen osalta.

Osallisuuden toteutuminen pedagogisessa dokumentoinnissa

Niin kuin tutkimuksen vastauksista voidaan havaita, yksikön varhaiskasvatuksen opettajat ovat melko yhteneväisiä mielipiteessään, että lasten osallisuuden toteutumisessa on eroja pedagogisessa dokumentoinnissa. Osallisuuden muotona eniten käytetyin on lapsen mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun. Heidän ideoitaan ja toiveitaan kuunnellaan, ottaen kuitenkin lasten tarpeet huomioon. Tämä suunnitteluvaiheen osallisuus näyttäisi toteutuvan kaikissa ryhmissä varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista tehtyjen havaintojen perusteella. Kuitenkin toimintavaiheessa lasten osallisuus juuri pedagogisessa dokumentoinnissa näyttäisi tulosten perusteella tarvitsevan vielä kehittämistä. Varhaiskasvatuksenopettajat kertovat vastauksissaan ottavan valokuvia ja videoita itse, mutta vain yhdessä vastauksessa kerrotaan, että lapset saivat dokumentoida esimerkiksi juuri valokuvaamalla. Yhdessä ryhmässä lapset saivat valita kuvat. Vastauksista nousi ilmi, että varhaiskasvatuksen opettajat kokivat, että arviointivaiheen pedagogista dokumentointia tulisi myös kehittää, jotta kehittämisideat ja jatkojalostus lasten näkökulmasta tulisi kuuluksi.

Varhaiskasvatuksen opettajat toteavat, että niin sanotusti raamit pedagogiselle dokumentoinnille yksikössä on hyvät. Tästä vain kehittämään lasten osallisuutta pedagogisessa dokumentoinnissa, koska tällä hetkellä yksikössä pedagoginen dokumentointi painottuu vielä enemmän kasvattajien toteuttamaan tallentamiseen.

Kehittämisideoita

Varhaiskasvatuksen opettajilta nousi esiin muutamia kehittämisideoita. Yksi kehittämisidea, joka nousi esiin melkein kaikissa vastauksissa, oli lasten osallisuuden edistäminen pedagogisessa dokumentoinnissa. Osa varhaiskasvatuksen opettajista koki tarvitsevansa mahdollisesti lisäkoulutusta ja paneutumista pedagogiseen dokumentointiin ja siten voitaisiin sitä kehittää yksikössä lisää. Niin kuin tutkimuksen teoriaosuudessa kuvataan, että pedagoginen dokumentoinnin kehittäminen on aika vievä prosessi, johon koko tiimin tulee sitoutua. Onkin hyvä pohtia tiimissä, kuinka pedagogista dokumentointia pystytään parhaimmillaan kehittämään.

5.3 Yhteenveto

Opinnäytetyössä tutkittiin yhden varhaiskasvatusyksikön varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia pedagogisesta dokumentoinnista heidän yksikönsään. Miten yksikössä toteutetaan pedagogista dokumentointia osana laadukasta varhaiskasvatusta ja kuinka suurena osana pedagoginen dokumentointi on työvälineenä kasvattajien työarjessa. Sekä, miten pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvatuksen opettajaa, jotka vastasivat viiteen kysymykseen pedagogisesta dokumentoinnista. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella.

Aineiston analyysin jälkeen varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista nousi esiin kolme pääluokkaa vastaamaan tutkimustehtävän kysymyksiin. Ensimmäisenä pääluokkana kasvattajien tekemät dokumentit ja kirjaukset. Toisena lasten tekemät dokumentit ja kolmantena tiimityö. Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista voidaan havaita, että yksikössä toteutetaan pedagogista dokumentointia kasvattajien tekemien dokumenttien ja kirjausten, sekä lasten tekemien dokumenttien avulla. Pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää yksikössä varhaiskasvatuksen opettajien kertoman mukaan tiimityöllä.

Lähteet

- Ala-Paavola, M & Kmets, P. 2019 ”Lapset määrittää meillä pitkälti sen mitä tehdään” – Lapsen osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa. Theseus. Viitattu 06.04.2021. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/169033/Ala-Paavola_Mari_Kmets_Pia.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Hujala, E. & Turja, L. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkelä, M. Socca. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Viitattu 10.03.2021. Saatavissa: http://www.socca.fi/files/210/Lasten_toiminnan_dokumentointi_varhaiskasvatuksessa_makela.pdf
- Opetushallitus. Pedagoginen dokumentointi. Viitattu 10.03.2020. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>
- Peda.net. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus. Viitattu 10.03.2021. Saatavissa: https://peda.net/opetussuunnitelma/vasu-2017-pohja/2/2ppkojkh#_ftn1
- Pettersson, K. 2014. Playing a part in preschool documentation - A study of how participation is enacted in preschool documentation practices and how it is affected by material agents. Linköping University. Viitattu 06.04.2021. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/304657045_Playing_a_part_in_preschool_documentation_A_study_of_how_participation_is_enacted_in_preschool_documentation_practices_and_how_it_is_affected_by_material_agents
- Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Helsingin Yliopisto. Viitattu 06.04.2021. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229852/Varhaisk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsingin Yliopisto. Viitattu 10.03.2021. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf>

Sorri, S-A. 2017. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Theseus. Viitattu 10.03.2021. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132964/Sorri_Sini-Annika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 10.03.2021. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Liitteet

1. Kyselylomake

Millä tavoin pedagogista dokumentointia tehdään sinun ryhmässäsi? Kerro mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Koetko työarjessa jäävän riittävästi aikaa pedagogiselle dokumentoinnille? Jos et, miksi?

Miten lasten osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa näkyy sinun ryhmässäsi? Kerro mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Koetko tarvitsevasi lisäkoulutusta pedagogisesta dokumentoinnista?

Miten mielestäsi pedagogista dokumentointia voitaisiin kehittää yksikössäsi? Entä ryhmässäsi?